

Istraživanje mogućnosti proizvodnje dimljenog topljenog sira (Investigations in the Possibility of the Production of Smoked Processed Cheese)

Mr. Gordana NIKETIĆ, PKB »Standard«, Padinska Skela, dr. Ljerka KRŠEV,
Prehrambeno-biotehnološki fakultet, Zagreb

Izvorni znanstveni rad — Original Scientific Paper

UDK: 637.358

Prispjelo: 20. 11. 1987.

Sažetak

Istraživanja su obuhvatila iznalaženje mogućnosti proizvodnje dimljenog sira.

Topljeni sir proizveden po uobičajenom tehnološkom postupku proizvodnje pakovan je u celulozne i jestive proteinske omotače, a proces dimljenja se odvijao pri temperaturi od 60 do 80 °C u toku 2—4 časa. Tokom skladištenja ovako proizvedenog sira utvrđen je gubitak u težini i do 6,88%.

Daljim istraživanjima konstatovano je da je pakovanjem topljenog sira u polietilenski omotač i primenom procesa dimljenja, temperaturom od 80 °C u toku 9—10 časova moguće proizvesti novi tip topljenog sira, sira s novim ukusom čija fizičko-hemijska svojstva i mikrobiološke karakteristike nisu značajno izmenjene u odnosu na nedimljeni proizvod, topljeni sir.

Summary

Investigation were carried out in order find possible solution for the production of smoked processed cheese.

In our experiments we produced processed cheese at traditional way and we used different kind of packaging materials.

Our conclusion is that we can produce smoked processed cheese if we have used polietilen as packaging material. The temperature of smoking of processed cheese was 80 °C during 9 — 10 hours.

Obtained results of physical and chemical and microbiological investigations have shown no significant quality difference between smoked processed cheese and processed cheese.

Uvod

Topljeni sir je jedan od ekonomski vrlo zanimljivih proizvoda u svetu i kod nas. Potrošnja topljenog sira svakodnevno raste, usavršava se proizvodnja i proširuje asortiman. Tako je u Danskoj 1986. godine prikazana proizvodnja topljenog sira viskozne konzistencije. Sir je proizveden u uređaju Perfektor tj. posebno izvedenom izmenjivaču toplote namenjenom proizvodnji viskoznih mlečnih proizvoda. Smesa za proizvodnju sira se zagreje u prvoj sekciji Perfektora na 130°—140 °C i zatim u drugoj sekciji hladi do 80 °C, a zatim se viskozan proizvod pakuje topao, a svoju viskoznost zadržava. Za proizvodnju

topljenih sireva sve se više koriste tzv. »bazni sirevi« tj. sirevi proizvedeni od ultrafiltriranog mleka, čijim se dodavanjem u smesu za topljenje proizvod obogaćuje proteinima surutke (M a n n, 1987).

U jednom nemačkom patentu navodi se sastav topljenog sira koji je proizveden od smese: 3% starijeg čedara, 22% mlađeg čedara, 31,2% maslaca, 12% jogurta (s 10% mlečne masti) uz dodatak male količine škroba, surutke u prahu, kiselog kazeina i soli za topljenje, kao i različitih aroma (B o d e i s a r., 1984).

Ovo je samo nekoliko primera proširenja asortimana topljenih sireva na svetskom tržištu. Svake godine na našem tržištu proizvođači ponude nove vrste topljenog sira s obzirom na sastav, ukus, dodatke i s obzirom na način pakovanja i konzistenciju.

Predmet ovih istraživanja je bilo iznalaženje mogućnosti proizvodnje dimljenog topljenog sira u industrijskim uslovima. Dimljeni topljeni sir je specijalna vrsta topljenog sira i dobija se procesom dimljenja ili dodavanjem tečnog dima sirnoj masi pre pakovanja.

W o t i c k y (1970) je u svojim istraživanjima konstatovao da se pri proizvodnji dimljenog topljenog sira koriste omotači koji su propustljivi za dim, a da se procesu dimljenja pristupa nakon hlađenja sira. Zatim, da bi se tokom skladištenja sprečilo isušenje sirne mase neophodno je da se omotač sira presvuče voskom ili nekom sintetičkom masom.

Prema M e y e r u (1972) pri proizvodnji dimljenog topljenog sira vrsta primenjenog omotača je od posebne važnosti, jer on mora da poseduje takve karakteristike da propušta dim a ne propušta paru. Odvajanjem vlage kroz omotač isušuju se ivične površine sira, tako da proizvod gubi na težini, menja izgled i konzistenciju, postaje tvrd. Pored toga karakteristično je da pored gubitka vlage dolazi i do gubitka arome, koja predstavlja specifičnu karakteristiku ove vrste topljenog sira.

U toku ovih istraživanja istražila se mogućnost proizvodnje dimljenog topljenog sira i utvrđuju se njegove fizičko-hemijske karakteristike te mikrobiološka ispravnost.

Materijal i metode rada

Za proizvodnju dimljenog topljenog sira koristila se sirna masa koja se priprema po uobičajenom tehnološkom postupku proizvodnje za topljeni sir s 35% masti u suvoj materiji sira.

U toku ovih istraživanja istražile su se mogućnosti proizvodnje dimljenog topljenog sira pakovanog u celuloznim, jestivim proteinskim i polietilenskim omotačima. Proces dimljenja se odvijao u TBK automatik komori pri različitim temperaturnim režimima.

Fizičko-hemijske analize sireva i proizvedenog topljenog sira obuhvatile su (uključujući i analize predviđene Pravilnikom):

- suva materija (po Pravilniku)
- pH
- mlečna mast po Van Guliku
- ukupni proteini po Kjeldahlu

— rastvorljivi proteini po Slykeu
 — mineralni sastav je određen u solno-kiselom ekstraktu sirovog pepela pomoću atomske apsorpcije na plamenom apsorpcionom fotometru.

Mikrobiološke analize gotovog proizvoda obavljene su po propisima Pravilnika o mikrobiološkom kvalitetu mleka i mlečnih proizvoda.

Organoleptičko ocenjivanje svih istraživanih uzoraka obavila je ekipa od deset ocenjivača po predviđenim kriterijumima odmah nakon proizvodnje i u toku perioda skladištenja.

Uporedno sa ovim istraživanjima praćene su promene u težini tokom skladištenja svih istraživanih uzoraka.

Rezultati istraživanja

Za proizvodnju dimljenog topljenog sira koristila se sirna masa koja se priprema po uobičajenom tehnološkom postupku proizvodnje za topljeni sir s 35% masti u suvoj materiji sira. U tablici 1. prikazan je prosečni sastav smese za topljenje namenjene za proizvodnju dimljenog topljenog sira.

Tablica 1. Sastav 100 kg smese za topljenje
Table 1. Composition of 100 kg Mixture For the Processed Cheese

Sastojci Components	Količina (kg) Quantity (kg)
Kačkavalj (45%)	45
Kačkavalj (25%)	25
Trapist (45%)	45
u 100 kg smese	
Soli za topljenje	3 kg
Voda	16—20 lit.

Fizičko-hemijski sastav sireva u smesi za topljenje dat je u tablici 2.

Tablica 2. Fizičko-hemijski sastav sireva u smesi za topljenje
Table 2. Physical and Chemical Characteristics of Cheese Which Was Used
For the Production of Processed Cheese
For the Production of Processed Cheese

Komponenta Component	Kačkavalj 45%	Kačkavalj 25%	Trapist 45%
Suva materija (%)	52,50	53,50	52,00
Vlaga (%)	47,50	46,50	48,00
Mlečna mast (%)	23,00	14,50	23,00
Mlečna mast u suvoj materiji (%)	43,80	27,00	44,20
pH	4,8—5,2	4,3—5,2	4,8—5,2

U toku istraživanja po završenom procesu topljenja sir je punjen u celulozne i jestive proteinske omotače, a proces dimljenja se odvija pri temperaturama od 60° do 80 °C u toku 2—4 časa.

Izvršenim istraživanjima je konstatovano da tokom skladištenja dimljenog topljenog sira upakovanog u celulozne ili jestive proteinske omotače dolazi do izmene organoleptičkih osobina i gubitka u težini. Primenom različitih vrsta zaštitnih premaza ove negativne karakteristike nisu eliminisane i gubitak u težini se kretao od 4,86 do 6,88%.

Na osnovu dobijenih rezultata konstatovano je da se ni celulozni ni jestivi proteinski omotači ne mogu koristiti pri proizvodnji dimljenog topljenog sira, pa su dalja istraživanja nastavljena s primenom polietilenskih omotača.

Prosečan fizičko-hemijski sastav proizvedenog topljenog sira pre procesa dimljenja dat je u tablici 3.

Tablica 3. Fizičko-hemijski sastav topljenog sira

Table 3. Physical and Chemical Composition of Processed Cheese

Komponenta Component	U uzorku In Sample	U suvoj materiji In Total Solids
Suva materija (%)	37,00	
Vlaga (%)	63,00	
Mlečna mast (%)	13,50	36,40
Proteini (%)	18,75	50,60
Rastvorljivi proteini (%)	9,80	26,40
pH	5,60—5,80	

Prosečan sastav proizvedenih sireva prikazan u tablici 3. pokazuje da su uzorci topljenog sira u proseku imali nešto veći postotak mlečne masti u suvoj materiji sira od željenog, što znači da bi pažljivije trebalo pripremiti smesu s obzirom na količinu masti.

Količina rastvorljivih proteina u uzorcima tj. njihov udeo u suvoj materiji sira znatno je niži od onog koji u svom radu navode *Čarić i sar.* (1985), najmanje 31%. Razlog ovim razlikama je verovatno u sastavu smeše za topljenje i u sastavu smeše za emulgiranje.

Pored količine vode, pH vrednost sira ima značajan uticaj na kvalitet i održivost sira i prema podacima iz literature treba da se kreće od 5,5 do 6,0. Vrednosti pH za navedene uzorke se kreću u navedenim granicama.

Topljeni sir punjen u polietilenske omotače je dimljen pri temperaturama od 18 do 80 °C u toku 2—11 časova. Najbolje organoleptičke osobine u pogledu ukusa i mirisa imao je sir dimljen u toku 9 do 10 časova na temperaturi od 80 °C (toplo dimljenje).

Fizičko-hemijske karakteristike dimljenog topljenog sira punjenog u polietilenske omotače su date u tablici 4.

Upoređujući analize fizičko-hemijskih svojstava topljenog sira i dimljenog topljenog sira odmah nakon proizvodnje (procesu dimljenja) nisu uočene značajne promene u sastavu sira.

Tablica 4. Prosečan fizičko-hemijski sastav dimljenog topljenog sira
Table 4. Physical and Chemical Characteristic of Smoked Processed Cheese

Komponenta Component	U uzorku In Sample	U suvoj materiji In Total Solids
Suva materija (%)	38,00	
Vlaga (%)	62,00	
Miečna mast (%)	13,58	35,70
Proteini (%)	18,86	49,60
Rastvorljivi proteini (%)	10,10	26,50
pH	5,80	

Uočavaju se male razlike u količini suve materije (1%) i u količini masti u dimljenom topljenom siru, što bi moglo biti posledica naknadne termičke obrade pri procesu dimljenja.

U proizvedenom dimljenom topljenom siru analiziran je i mineralni sastav, koji je upoređen s rezultatima drugih autora i prikazan u tablici 5.

Tablica 5. Mineralni sastav dimljenog topljenog sira i topljenog sira koji nije dimljen (mg/kg)

Tabela 5. Mineral Elements of Smoked Processed Cheese and Processed Cheese (mg/kg)

Komponenta Component	Topljeni sir 35% (Perko, 1985)	Topljeni sir 45% (Souci-Fachmann, Kurt, 1979)	Dimljeni topljeni sir 35%
	Processed Cheese 35%	Processed Cheese 45%	Smoked Processed Cheese 35%
Cl	—	—	10 680
K	—	650	487
Ca	4 826	5 470	5 068
P	9 762	9 440	8 794
Na	12 508	12 600	12 010
Cu	—	4,6	0,97
Zn	—	—	25
Mg	243	180	238
odnos Ca : P	0,49 : 1	0,57:1	0,57 : 1

Rezultati istraživanja uglavnom su saglasni s rezultatima istraživanja navedenim u literaturi, što znači da proces dimljenja nema značajni uticaj na mineralni sastav sira.

Utvrđeno je takođe da se odnos Ca : P kreće od 0,49 : 1 do 0,57 : 1, što je u poređenju s odnosom Ca : P u Cottage siru 1,5 : 1 (Georghe, 1985) značajno različito.

Za poboljšanje ovog odnosa Perko (1985) preporučuje dodatak Ca-laktata u smesu za topljenje, a Gheorghe i sar. (1985) manji dodatak poliofosfata pri proizvodnji.

Mikrobiološka istraživanja dimljenog topljenog sira pokazala su da sir sadrži u proseku 8—9.000 ukupnih mikroorganizama u 1 g sira. To su značajno manje vrednosti od onih koje su uočili Aleksieva i sar. (1985), koji su u 99 do 138 uzoraka topljenog sira utvrdili 20×10^4 /g mikroorganizama. Ostali nepoželjni mikroorganizmi nisu utvrđeni u uzorcima dimljenog topljenog sira.

Daljim istraživanjima utvrđeno je da se gubitak u težini kod dimljenog topljenog sira skladištenog 30 dana kretao od 0,42 do 0,53%.

Zaključak

Na osnovu izvršenih istraživanja može se konstatovati:

— Proizvodnja dimljenog topljenog sira je jednostavna i kao pogodan ambalažni materijal mogu se koristiti polietilenski omotači.

— Najpogodniji režim dimljenja je pri temperaturi 80 °C u toku 9—10 časova.

— Fizičko-hemijska svojstva dimljenog topljenog sira u odnosu na nedimljeni proizvod nisu značajno promenjena.

— Mikrobiološki kvalitet proizvedenog dimljenog sira zadovoljava zahteve Pravilnika o uslovima u pogledu mikrobiološke ispravnosti namirnica, kojima moraju odgovarati životne namirnice u prometu.

Na kraju možemo konstatovati da je postupkom dimljenja moguće proizvesti nov tip topljenog sira s novim ukusom, čija fizičko-hemijska svojstva i mikrobiološke karakteristike nisu značajno izmenjene u odnosu na nedimljeni proizvod.

Literatura

ALEKSIEVA, V. i sar. (1985): *Veterinarnomed Nauki* 22, (3) 77.

BODE, D. i sar.: German Fed. Rep. Pat. DE 3314551.

CARIĆ, M., i sar. (1985): *Mljekarstvo*, 35, (6) 163—176.

GEORGHE, V. i sar. (1985): *Igiena* 34, (2), 113.

MANN, E. (1987): *Dairy Ind. Int.* 52, (4), 11.

MAYER, A., Naučne osnove i praksa proizvodnje topljenih sireva, Savjetovanje, Portorož, 1972.

PERKO, B., (1985): *Mljekarstvo*, 35, (4), 107—112.

WOTICKY, W.: Folije od sintetičkih masa za pakovanje sira, STNL, Prag, 1970.